

VŠÍMÁLEK

7.A

3. číslo

Prosinec

Zdroj: <http://luxusnizivotvanilky.wordpress.com/2011/12/13/ztracene-kouzlo-vanoc/>

VŠÍMÁLEK

Obsah:

Vánoce
Koledy
Sv. Mikuláš
Sv. Barbora
Sv. Lucie

Zdroj: svatky.centrum.cz

Časopis vydává ZŠ Žatec, Petra Bezruče 2000

Redakční rada:

Třída 7.A

Grafická úprava: Mgr. Petra Nová

VÁNOCE

Vánoce je označení pro zimní období, v němž je podle křesťanské tradice slaveno narození Ježíše Krista. S Vánoci souvisí doba adventní, která Vánocům předchází a slouží jako příprava na slavnost. V Česku a řadě dalších zemí začíná oslava Vánoc již na Štědrý den, 24. prosince, kdy je předvečer (vigilie) vánoční slavnosti. K Vánocům se pojí množství lidových tradic, k nimž se řadí vánoční stromek, jesličky (betlém), vánoční dárky, které podle české tradice nosí Ježíšek, či vánoční cukroví.

ŘECKO

V Řecku se v dřívějších dobách, především v přímořských oblastech, zdobily lodě. Vánoční stromeček tam začal pronikat teprve před několika desetiletími. Mezi vánoční tradice patří například žehnání domů svícenou vodou proti zlým skřítkům nebo dětské průvody. Děti chodí 24. prosince koledovat s triangly a bubínky ke známým a sousedům. 25. prosince se zpravidla koná jedna z nejbohatších řeckých hostin v roce. Podává se krůta s kaštanovou nádivkou, mleté maso a piniové oříšky, někdy se peče sele, jehně nebo ryby. Dárky nosí Mikuláš až na přelomu roku. Podle pověsti zachraňoval potápějící se lodě, a tak mu z vousů crčí slaná voda.

ITÁLIE

Itálii bývají hlavním symbolem Vánoc jesličky. Zpravidla ale nechybí i ozdobený vánoční stromeček (nejčastěji jedle). Konkrétní zvyky a tradice se liší dle rodin a zejména podle jednotlivých měst a regionů. Zejména křesťanské rodiny mají jesličky doma, a na ty v životní velikosti se chodí dívat do kostelů nebo na náměstí. Rodinné betlémy se obvykle dědí z generace na generaci. Vánočním dnem je 25. prosinec. Hlavní slavnostní pokrmy o několika chodech se podávají při večeři 24. 12. nebo při obědě 25. 12., kdy se scházejí celé rodiny. Dárky se rozbalují po večeři 24. 12. (čeká se do půlnoci, kdy začne 25. prosinec) nebo druhý den ráno a leží

vedle jesliček nebo pod stromečkem. Dárky jsou spojené s osobou italské obdoby Santa Clause – Babbo Natale. Po snídani jde zpravidla celá rodina do kostela. Na italské vánoční hostině nesmí chybět panettone, typická vánoční bábovka s hrozkami a kandovaným ovocem, nebo v případě severní Itálie jednodušší pandoro. Hlavní jídla se opět liší v závislosti na tradicích daného regionu a rodin. Může být jehněčí s rozmarýnovými bramborami a artyčoky, či večeře o několika chodech na bázi mořských ryb.

V Itálii se slaví ještě 6. ledna svátek Epifanie. Čarodějnice La Befana sestoupí komínem do domů, kde zanechá dětem dárky. Její velká loutka se pak na znamení konce svátků zapálí.

BELGIE

V Belgii, podobně jako v sousedním Nizozemsku, děti prožívají více svátek Sv. Mikuláše než Vánoce. Tehdy totiž ty hodnější dostávají dárky od Sinterklaase (ve Vlámku) nebo Saint Nicholase (ve Valonsku). Těm zlobivějším pak hrozí, že si je odnese Černý Petr, prý do Španělska. Vánoční svátky jsou tradičně zasvěceny spíše setkávání rodin a přátel namísto rozdávání dárků. V posledních letech však i Belgie podléhá komerčním vlivům a Santa Claus obvykle pod vánoční stromek či do punčoch zavěšených u krbu něco nadělí. K tradičním vánočním jídlům patří v Belgii ryby, mořské plody a plněný krocan. Nejtypičtější pochoutkou vyhrazenou jen pro vánoční tabuli je sladké „vánoční poleno“, ve vlámsčině „kerststronk“ a ve francouzštině „la bûche de Noël“. Jedná se o měkkou, pěnovitou roládu naplněnou krémem a zvenčí ozdobenou čokoládou tak, že opravdu připomíná poleno.

POLSKO

V Polsku začínají Vánoce večer 24. prosince v okamžiku, kdy se na nebi objeví první hvězda. Poláci slaví svátek sv. Mikuláše 6. prosince, ale tento den Mikuláš přináší dárky jen dětem. Teprve o Štědrém večeru Mikuláš, ale častěji Dzieciątko (dítě Ježíš), Aniołek (Anděl) anebo Gwiazdor (ve Velkopolsku) nechává pod stromečkem dárky pro všechny. Odedávna zvykem jsou také jesličky v kostele, v jejichž pozadí se často místo betlémské krajiny zobrazují polská města a historické stavby. Během svátku se tradičně navštěvují tyto betlémy s celou rodinou. Sváteční stůl nebo i podlaha se zdobí trochou slámy, která má připomínat, že se Ježíšek narodil ve chlévě. Na

začátku štědrovečerní večeře se rodina a hosté dělí oplatkou. Je to symbol smíření a příležitost přát si všechno nejlepší. Zvykem je prostírat u štědrovečerní večeře jeden talíř s příborem navíc, pro případného hosta. Jedná se o aluzi na židovskou tradici vyhrazení místa u pesachového stolu proroku Eliášovi. Samotná večeře se skládá z dvanácti chodů symbolizujících dvanáct měsíců v roce. Hlavní jídlo je smažený kapr a jiné jídla z ryb. Před tím se obvykle podává červený boršč s tzv. uszkami (taštičky s houbami, které připomínají tvarem uši), pak pierogi tj. taštičky se zelí s houbami, a jiná postní jídla. V různých částech Polska se jedí různé vánoční pochoutky: např. pro Slezsko typická je moczka, namočený perník s rozinkami, ořechy, mandlí a sušeným ovocem, a také makůvky – rohlíky máčené ve sladkém mléce a obalované v máku. Typická je také kutia, která je části východní tradici a její základem je pšenice, med, rozinky, mandle apod. Na Vánoce se také peče perník. O půlnoci z 24 na 25. prosince se slaví v katolické církvi půlnoční mše – pasterka, která připomíná pastýři, kteří první navštívili Ježíše. Zpívají se také koledy.

ŠVÉDSKO

Prvním vánočním svátkem je ve Švédsku 13. prosince Den sv. Lucie. Tento svátek se podobá českému Mikuláši. Mladí lidé se v převlečení za anděly a na hlavě ozdobení korunou s hořícími svíčkami vydávají nadělovat dětem cukroví. Typickou vánoční ozdobou je slaměná postavička kozla, ať už je v nadživotní velikosti nebo k zavěšení na stromeček, která se později na Tři krále hází do ohně. Hlavním chodem sváteční večeře je sušená treska s bílou omáčkou, dalším tradičním pokrmem je vörtbröt – kořeněný chléb s hřebíčky a zázvorem. Jako vánoční specialita se podávají i vařené fazole se slaninou a cibulí nebo malé klobásky, kterým se říká julkorv. Po večeři přichází nadělovat dárky přihrblý dědeček Jultomten (Vánoční muž) za pomoci skřítků Julnissarů. Je zvykem na dárky místo jména obdarovaného napsat krátký verš charakterizující danou osobu, která se má podle toho o svůj dárek sama přihlásit.

DÁNSKO

Lidé v Dánsku si o Vánocích zdobí dům postavičkami skřítků, kterým se říká nisser. Můžou být různě velcí, mají špičatou čepičku a jsou oblečeni do dánských národních barev (červené a bílé). Jsou to právě tito skřítki, kteří

večer 24. prosince nadělují dárky. Drobné dárečky a sladkosti se zavěšují na větve vánočního stromečku. Na Štědrý den lidé často chodí zapálit svíčku na hřbitov. V některých oblastech panuje také zvyk vítání „vánočního posla“, který zaklepe na dveře a každému dá vtipný dáreček charakterizující obdarovanou osobu – poukazují na ctnost nebo vadu, např. tloušťtíci dostávají špejli od jitrnice. Večer se rodina sejde u stolu, na kterém nesmí chybět husa, kachna, popřípadě vepřová pečeně s červeným zelím jako hlavní chod a dále pak opepřená treska s ředkvičkou, pивní chléb, teplá šunka, hnědé koláčky nebo horká rýže zalitá studeným mlékem. Speciálním dezertem je rýžový nákyp se zapečenou mandlí, jejíž nálezce dostane zvláštní dárek. Po večeři rodina přesune ke stromečku, kolem kterého tančí dokola držíc se za ruce a zpívajíc koledy.

PRAVOSLAVNÉ VÁNOCE

Ve východní Evropě, a některých asijských zemích, včetně Ruska, jsou slaveny především pravoslavné Vánoce. Vánoce se v pravoslaví začínají slavit až 6. a 7. edna z důvodu posunu ve východních církvích stále používaného juliánského kalendáře o 13 dnů oproti západnímu gregoriánskému kalendáři (25. prosinec juliánského kalendáře tak spadá až na 7. leden gregoriánského). V historii byly Vánoce spojeny s velkým množstvím tradic, které upadly z velké části do zapomnění po oficiálním zákazu Vánoc v Sovětském svazu v roce 1918. V současném Rusku jsou tak oslavy spojeny spíše s Novým rokem s jolkou. Ústřední nepravoslavnou (pohádkovou) postavou je Děda Mráz.

VÁNOČNÍ TRADICE VE SVĚTĚ

Vánoce se slaví na mnoha místech po celém světě a to i tam, kde křesťanství nemá silnou tradici či stoupence; slaví se zvláště v Evropě, Americe, Austrálii, Africe a částečně i Asii. Samotná oslava Vánoc se však značně liší s ohledem na historické tradice či víru obyvatel.

ZÁPADNÍ EVROPA A SEVERNÍ AMERIKA

V západní Evropě a v Severní Americe jsou Vánoce slaveny v duchu náboženské tradice, spojené s obdarováváním bližních dárky, jež jsou rozbalovány 25. prosince ráno. Jako ústřední postava se v anglosaských zemích vyskytuje starší mužská postava jménem Santa Claus (ve Velké Británii, Austrálii a jinde též nazývaný Father Christmas, tj. Otec Vánoc), který vozí dárky na saních, v některých podáních tažených soby. V jiných zemích nosí dárky vánoční skřítki.

Zdroj: www.studentpoint.cz

Připravily: Lucie Límová a Hana Schieferdeckerová

KOLEDY

130. NESEM VÁM NOVINY

Mírně česká

1. Ne - sem vám no - vi - ny, po - slou - chej - te,
z bet - lém - ské kra - ji - ny. po - zor dej - te.

Slyš - te je pil - ně a ne - o - myl - ně, roz - jí - mej - te.

2. Syna porodila čistá Panna,
v jesličky vložila Krista Pána.
[: Jej ovinula a zavinula :] plenčičkama.

3. K němužto andělé z nebe přišli,
i také pastýři jsou se sešli.
[: Jeho vítali, jeho chválili, :] dary nesli.

4. Anděl Páně jim to sám přikázal
když se jim na poušti všem ukázal,
[: k Betlému jíti, neprodlévati :] hned rozkázal.

5. Ejhle, při Kristovu narození
stal se div veliký v okamžení,
[: neboť noc tmavá se proměnila :] v světlo denní.

6. Andělé v oblacích prozpěvují,
narození Páně ohlašují,
[: že jest narozen, v jeslích položen, :] oznamují.

7. My také, křesťané, nemeškejme,

k těm svatým jesličkám pospíchejme,
[: Ježíše svého, Pána našeho :] přivítejme.

8. Vítej nám, Ježíšku, z nebe daný,
který se narodil z čisté Panny,
[: pohlédni na nás a přijmi od nás :] tyto dary.

9. Z nebe jsi sestoupil z pouhé lásky,
krásné Jezulátko, kvítku rajský,
[: jak jsi spanilý a ušlechtilý, :] celý krásný.

10. Tak jsi svůj lid sobě zamiloval,
žes i pro něj sebe nelitoval,
[: sstoupil jsi z nebe, abys jen sebe :] obětoval.

11. Přijmi ty nábožné dary od nás,
milostivý Králi a Pane náš.
[: Svoje poddané, tobě oddané :] ty dobře znáš.

12. Děkujem ti za tvé narození,
které nám přineslo vykoupení,
[: na které jistě čekalo lidské :] pokolení.

13. Žádáme srdečnou zkroušeností,
by jsi nás uvedl do radosti,
[: tam, kde přebýváš, slávy požíváš :] na věčnosti.

Zdroj: www.veselevanoce.estranky.cz

SV. MIKULÁŠ

Známe ho asi všichni – vousatého postaršího pána s biskupskou berlou a mitrou, provázeného povětšinou andělem a čertem. V našich krajích se mu říká svatý Mikuláš, z řecké podoby jeho jména – Níkoláos – pak vzniklo anglické Nicolas a ve spojení s označením "svatý", tedy "saint" i mnohem známější Santa Claus či holandské Sinter Klaas. Samo jméno Níkoláos přitom znamená vítězství lidu.

Níkoláos se narodil pravděpodobně v roce 260 po Kristu v řeckém západolykijském městě Pataře na území dnešního jižního Turecka. Jednoho dne se tento mladý křesťan a movitý muž dozvěděl, že jeho soused trpí nouzí (podle některých verzí šlo o zadluženého urozeného muže) a nemůže proto dát svým třem dcerám věno. Dívky si proto nikdo nechtěl vzít a hrozilo jim, že se budou muset živit jako prostitutky. Níkoláos proto tajně v noci vhodil do susedova domu měsíc s penězi (podle některých vyobrazení zlatou hroudu či koulí – tři zlaté koule na knize jsou ostatně jeho atributem). Tento postup opakoval i následující dvě noci. Proč zvolil komplikovanější cestu a nehodil dívkám vše, najednou není známo. Známo naopak je, že dotyčné byly ráno nalezenými dary nadšeny a využily je na své věno (a prý i splacení dluhů otce), což jim zajistilo manžely a zachránilo je před mravní zkáзой. Níkoláos se tak stal patronem šťastného manželství a poněkud paradoxně také patronem prostitutek.

Biskup, vězeň i vyhnanec

Když se mezi křesťany rozšířilo, že Níkoláos rozdal všechn svůj po rodičích zděděný majetek, stal se velmi váženým mužem. Po té, co vykonal cestu do Svaté země, byl kolem roku 300 jmenován biskupem v lykijské Myře (dnes Demre v Turecku). Záhy po svém jmenování byl ovšem uvězněn a vyhnán, neb císař Dioklecián, zvaný též Odpadlík, zahájil pronásledování křesťanů. Kolem roku 313, když císař Konstantin vyhlásil křesťanství státním náboženstvím, se Níkoláos vrátil zpět do Myry a znovu se ujal své role biskupa. Zasadil se o propuštění tří mužů neprávem obviněných z účasti na protistátní vzpouře ve Frýgii, čímž si získal oblíbenost lidu a patronát nad

vězni.

Zázraky už zaživa

Už v této době, alespoň podle legend, konal Níkoláos zázraky – je mu připisováno oživení tří chlapců, které nechal jakýsi podlý hostinský rozsekat a naložit do kádě se solí. Za to se stal patronem dětí a poněkud absurdně i hostinských. V době hladomoru v Myře pak Níkoláos namnožil bochníky chleba a vysloužil si tak patronát nad pekařským řemeslem. Jako správný křesťan se také ujímal sirotků, vdov a lidí pronásledovaných.

Zdroj: <http://splhej.wz.cz/referat/ostatni/26/Sv.Mikulas/>

Připravil: Ondřej Kubánek

Zdroj: www.benateckyctyrlstek.eu

SV. BARBORA

4.12. – Svatá Barbora se narodila ve 3. století v Nikomedii v rodině bohatého kupce. Otec byl zapřísáhlým nepřítelem křesťanů. U domu nechal vybudovat luxusně zařízenou věž, do které svou velice krásnou dceru zavřel údajně proto, aby jí uchránil od všech svodů. Jeden ze sloužících sv. Barboru obrátil na křesťanskou víru. Jednoho dne u ní otec našel kříž a poté, co se sv. Barbora přiznala, že je křesťankou, se jí snažil otec ve zlosti zabít. Svaté Barboře se ale podařilo uprchnout, ale zanedlouho ji otec vypátral a odevzdal do rukou soudce. Ten ji nechal mučit, aby jí tak donutil zřici se křesťanství. Mučení Barbory byla přítomna žena jménem Julie, která předstoupila před soudce a přiznala se také ke křesťanství. V tu chvíli se Barboře všechny rány jako zázrakem zahojily. Soudce jí nechal mučit ještě ukrutněji a na potupu ji nechal odříznout prsy. Nakonec ukončil život Barbory sám její otec, který jí setnul mečem hlavu. V tu chvíli skonala nejen svatá Barbora, ale i její otec, kterého vzápětí usmrtil blesk a také sv. Julie. Svatá Barbora zemřela zřejmě roku 303 n.l.

Svatá Barbora byla patronkou horníků a dělostřelců. Nejčastěji bývá zobrazena s věží a palmovou ratolestí.

Zdroj: http://www.ceske-tradice.cz/tradice/zima/sv.-barbora/_zobraz=sv.-barbora

NÁVŠTĚVY BARBOREK

Večer před svátkem svaté Barbory chodívaly po vsi „Barborky“. Oděny byly bíle a přes obličej mívaly bílý závoj. Bílá barva symbolizovala čistotu a nevinnost. Většinou chodívaly ve dvojicích či trojicích, z nichž jedna měla v ruce košík s jablky, ořechy a cukrovím, kterým podarovávala malé děti.

Na Bechyňsku jich chodívalo někdy až šest. Jedna z nich měla zvoneček a každá vlasy rozčesané přes obličej, na hlavě někdy korunku, někdy věneček. V levé ruce košíček s dárky pro hodné děti a v pravé ruce metlu pro ty zlobivé. Svůj příchod do stavení ohlašovaly jak zvonkem, tak šleháním metlami na okno.

V Roudnici odměňovaly hodné děti zvláštním pečivem, kterému se říkalo „barborky“ nebo také „fakulkami“. Podle lidového vyprávění je posílal „barborky“ na zem svatý Petr po zlatém provazu.

*My tři Barborky jsme,
z daleké země jdeme
a dárky Vám neseme.*

*Neseme, neseme, velice to krásné,
kdo se s námi modlit bude, tomu je dáme
a kdo nebude, tomu hodně nalupáme.*

Zdroj: <http://www.ceske-tradice.cz/tradice/zima/sv.-barbora/navstevy-barborek>

SV. LUCIE

13.12. – Svatá Lucie bývá líčena jako dcera bohatých a vznešených rodičů. Legenda vypráví, že se rozhodla pro panenský život, všechny nabídky k sňatku odmítala a svůj majetek rozdala chudým. Jednou si prý dokonce vypíchla oči, aby tak odradila dalšího z nápadníků, ale jako zázrakem jí byl zrak vrácen. Zklamaný a odmítnutý pohanský nápadník jí udal jako křesťanku a Lucie byla odsouzena k prostituci ve veřejném domě. Strážé, které měli za úkol jí tam odvést, nedokázali se svatou Lucií hnout z místa. Nakonec jí podřízly hrdlo mečem a svatá Lucie kolem roku 304 zemřela.

Svatá Lucie je patronkou švadlen, kočích, sklenářů a brousířů. Je vzývána proti krčním chorobám a nejčastěji bývá vyobrazena s mečem, se svítilnou a miskou, na které jsou vidět dvě oči.

Lidové zvyky

V předvečer svátku svaté Lucie chodívaly „Lucky“ kolem stavení. Postavou velká, bíle oděná „Lucka“ chodila s nožem a dítětem, které se o adventu nepostily, prý chtěla rozpárat břicha.

Někde chodilo po staveních Lucek více a děti, které se uměly hezky pomodlit obdarovávaly, ostatním hrozily metlou.

Svatá Lucie byla chápána také jako ochránce proti čarodějnicím. Na Moravě se proti čarodějnicím chránili tak, že od svátku sv. Lucie až do Božího narození odhodili jedno poleno dříví a takto odhozenými na den Božího narození zatopili.

Svátek sv. Lucie patřil především ženám a dívkám a snad aby si trochu odpočinuly, nesměly v tento den prát ani příst. Věřilo se, že té přadleně, kterou by Lucka přistihla při práci, naplnila by komínem světnici prázdnými větveny a ty by musela obratem napříst. Na Valašsku dokonce vynášely přadleny své kolovraty ze světnice na půdu. Nezřídka se za Lucky převlékaly sousedky a kontrolovaly jiné, zda nepředou či nederou peří. Těm, které přistihly při draní rozfoukaly peří po celé světnici a těm, které předly rozmotaly napředené nitě.

Pranostika

Kdo by neznal pranostiku "Lucie noci upije a dne nepřidá". Dalo by se říci, že to již dlouhou dobu neplatí. Toto rčení totiž pochází z doby před přechodem z juliánského kalendáře na daleko přesnější kalendář gregoriánský v 16. století, kdy zimní slunovrat skutečně připadal na dobu kolem 13. prosince. Změnou kalendáře a vyrovnaním časových chyb došlo k posunu o několik dní.

Jiným vysvětlením ale můžeme dokázat, že toto pořekadlo přece jen platí. Důkazem mohou být východy a západy slunce v době kolem svátku svaté Lucie. Ve zkratce řečeno platí, že do svátku svaté Lucie vychází slunce čím dál později a večer zapadá dříve než předchozí den. Ale okolo svátku Lucie se čas západu slunce zastaví a poté začíná slunce zapadat později, takže platí, že...**SVATÁ LUCIE, NOCI UPIJE...** Východ slunce je ale i nadále den ode dne později...takže platí i druhá polovina rčení.: **ALE DNE NEPŘIDÁ...**

**Přejeme krásné
Vánoce a šťastný
nový rok 2015**

